

L'esperanto avui

2003-02-03

En un món cada vegada més conscient dels drets de les minories i de la diversitat lingüística i cultural, l'idioma internacional esperanto està rebent una atenció cada vegada més renovada entre els líders d'opinió... Les organitzacions i coalicions no-governamentals estan pressionant perquè s'introdueixi la qüestió d'un idioma internacional en l'ordre del dia de les Nacions Unides i de la Unió Europea... El juliol de 1996, el Simposi Nitobe d'Organitzacions Internacionals va reunir un grup d'experts independents a Praga, República Txeca, que va examinar l'estat actual de l'esperanto i va fer una crida per a incloure'l en els debats que es duen a terme sobre drets lingüístics i política lingüística... El Manifest de Praga, una moderna reafirmació dels valors i objectius que es troben a la base del moviment esperantista, emfatitza la democràcia lingüística i la preservació de la diversitat lingüística... Entre els parlants de l'esperanto que han aparegut recentment en els mitjans de comunicació es troben el premi Nobel d'economia de l'any 1994 Reinhard Selten, la campiona mundial d'escacs de l'any 1996 Zsuzsa Polgár i Tivadar Soros, el pare del financer George Soros... Diàlegs Indígenes, un programa per a enfortir el diàleg entre pobles indígenes de tot el món, evita els antics idiomes colonials utilitzant l'esperanto com a mitjà de comunicació... Heus aquí alguns fets addicionals sobre l'estat actual de l'esperanto.

Propòsit i orígens. La base del que es convertiria en l'idioma internacional esperanto va ser publicada a Varsòvia el 1887 pel doctor Lejzer Ludwik Zamenhof. La idea d'un idioma internacional planificat, amb la intenció no de substituir les llengües nacionals sinó de servir com una segona llengua auxiliar per a tothom, no era nova, però Zamenhof es va adonar que un idioma d'aquestes característiques havia de desenvolupar-se mitjançant un ús col·lectiu, de manera que va limitar la seva proposta inicial a una gramàtica mínima i un vocabulari reduït. L'esperanto és actualment una llengua completament desenvolupada, que disposa d'una comunitat de parlants a escala mundial i d'uns recursos lingüístics complets. Moltes de les idees de Zamenhof es van avançar a les del fundador de la lingüística moderna, l'estructuralista Ferdinand de Saussure (el seu germà René era un destacat esperantista).

Característiques. L'esperanto és una llengua tant parlada com escrita. El seu vocabulari procedeix fonamentalment de les llengües d'Europa Occidental, mentre que la sintaxi i la morfologia mostren fortes influències eslaves. Els morfemes de l'esperanto són invariables i es poden combinar gairebé indefinidament per a formar diferents paraules, de forma que l'idioma té molt en comú amb llengües aïllants, com el xinès, mentre que l'estructura interna de les paraules té afinitats amb llengües aglutinants, com el turc, el swahili i el japonès.

Desenvolupament. En un començament l'idioma constava d'unes 1000 arrels, amb les que era possible formar 10.000 o 12.000 paraules. Avui en dia els diccionaris d'esperanto sovint contenen entre 15.000 i 20.000 arrels, a partir de les quals poden formar-se desenes de milers de mots, i l'idioma continua evolucionant: una Acadèmia d'Esperanto controla les tendències actuals. Al llarg del temps, l'idioma s'ha utilitzat pràcticament per a qualsevol objectiu imaginable, alguns de controvertits o problemàtics: així, l'idioma va ser prohibit, i els seus parlants

perseguits, tant per Stalin, com a llengua de "cosmopolites", com per Hitler, com a llengua de jueus (Zamenhof, el creador de l'idioma, era jueu). Gràcies al seu ús domèstic, existeixen actualment al voltant d'un miler de persones que tenen l'esperanto com a idioma matern.

Usuaris. L'Associació Universal d'Esperanto (UEA), els membres de la qual formen la part més activa de la comunitat esperantista, compta amb seccions organitzades en 62 estats i amb membres individuals en gairebé el doble de països. A partir de la quantitat de llibres de text venuts i dels membres dels grups locals es calcula el nombre de persones amb algun coneixement de la llengua en centenars de milers i possiblement en alguns milions. Hi ha parlants de l'esperanto arreu del món, amb concentracions notables en països tan diversos com Xina, Japó, Brasil, Iran, Madagascar, Bulgària i Cuba.

L'ensenyament de l'esperanto. La capacitat de comunicar-se en esperanto es pot adquirir ràpidament, de manera que suposa una introducció ideal a l'estudi de llengües estrangeres. Al cap d'unes setmanes els estudiants poden començar a emprar l'esperanto en la correspondència, i al cap d'uns mesos en viatges d'estudi a l'estranger. D'acord amb evidències experimentals i constatacions no sistemàtiques, s'ha suggerit l'existència d'efectes positius de l'aprenentatge previ de l'esperanto en l'estudi tant del primer com dels segons idiomes. Encara que s'ensenyava en algunes escoles, la majoria de la gent l'aprèn de forma autodidacta o a distància (utilitzant el correu regular o l'electrònic) o a través dels grups esperantistes locals. Existeixen llibres de text i material d'autoestudi en més de 100 llengües. Una nova pàgina web per a professors d'esperanto, <http://www.edukado.net>, dona una certa idea de l'activitat educativa actual.

Reconeixements oficials. El 1954 la Conferència General de la Unesco va reconèixer que els assoliments de l'esperanto estaven d'acord amb els objectius i ideals de la Unesco, i es van establir relacions oficials entre la Unesco i la UEA. La col·laboració entre les organitzacions continua actualment. El 1977, el Director General de la Unesco, Amadou-Mahtar M'Bow, va parlar en el 62è Congrés Mundial d'esperanto. El 1985 la Conferència General va fer una crida als estats membres i a les organitzacions internacionals per a promoure l'ensenyament de l'esperanto a les escoles i el seu ús en els assumptes internacionals. UEA té també un status consultiu amb les Nacions Unides, la UNICEF, el Consell d'Europa, l'Organització d'Estats Americans i l'Organització Internacional de Normalització (ISO-OSI).

Viatges i trobades. Cada any se celebren més de cent conferències i trobades internacionals en esperanto — sense traductors ni intèrprets. El major és el Congrés Mundial d'Esperanto, celebrat a Adelaida (1997), Montpeller (1998), Berlín (1999), Tel-Aviv (2000) i Zagreb (2001), Fortalesa, Brasil (2002). Els pròxims Congressos Mundials tindran lloc a Gotemburg, Suècia (2003), Pequín, Xina (2004) i Vîlnius, Lituània (2005). El primer simposi de parlants d'esperanto dels països àrabs va tenir lloc a Amman el 2000, el cinquè Congrés Panamericà es va celebrar a Mèxic el 2001, i el pròxim Congrés Asiàtic s'aplegarà a Seül el 2002. La llista corresponent a l'any 2002 del *Pasporta Servo*, un servei organitzat per la secció juvenil de UEA, conté adreces de 1200 amfitrions a 82 països que ofereixen allotjament gratuït als viatgers que parlen esperanto.

Investigació i biblioteques. Nombroses universitats inclouen l'esperanto en els seus cursos de lingüística; algunes l'ofereixen com a assignatura específica. Particularment dignes d'esment són la Universitat Eötvös Lóránd de Budapest, amb titulació en esperanto, i la Universitat de Poznań, a Polònia, amb estudis d'Interlingüística. L'Anuari Bibliogràfic de l'Associació Nord-americana d'Idiomes Moderns registra més de 300 publicacions científiques sobre l'esperanto cada any. La biblioteca de l'Associació Britànica d'Esperanto posseeix més de 20.000 exemplars. Altres grans biblioteques inclouen el Museu Internacional d'Esperanto a Viena (que forma part de la Biblioteca Nacional d'Àustria), la Biblioteca Hodler a la seu d'UEA a Rotterdam, la col·lecció d'esperanto a Aalen, Alemanya, i el Museu de l'Esperanto a Sant Pau d'Ordal (Alt Penedès). Les col·leccions de Viena i Aalen poden consultar-se a través de la xarxa d'Internet i del sistema de préstecs internacionals.

Contactes professionals i interessos especials. Entre les organitzacions de parlants d'esperanto es troben les de metges, escriptors, ferroviaris, científics, músics i moltes més. Sovint disposen de publicacions pròpies, organitzen conferències i ajuden a desenvolupar l'idioma per a ús professional i especialitzat. L'Acadèmia Internacional de Ciències de San Marino facilita col·laboració a nivell universitari. Regularment apareixen publicacions originals i traduccions en camps com astronomia, informàtica, botànica, entomologia, química, dret o filosofia. Existeixen organitzacions per a grups amb interessos específics, com l'escoltisme, les persones cegues, els escacs o el go; i TEJO, la secció juvenil d'UEA, sovintreja la celebració de reunions internacionals i edita les seves pròpies publicacions. Budistes, xintoistes, catòlics, quàquers, protestants, mormons i bahais tenen les seves pròpies organitzacions; també existeixen associacions d'ateus i lliurepensadors, i nombrosos grups activistes en el camp social, de diferents tendències, utilitzen l'idioma.

Literatura. La rica tradició literària en esperanto ha estat reconeguda pel PEN-Club Internacional, que va acceptar una secció d'esperanto en el seu 60è Congrés el setembre de 1993. Entre els notables escriptors actuals en esperanto es troben els novel·listes Trevor Steele (Austràlia), István Nemere (Hongria) i Spomenka Štimec (Croàcia); els poetes William Auld (Escòcia) i Mikhail Gishpling (Rússia/Israel); i els assagistes i traductors Probal Dasgupta (Índia), Fernando de Diego (Veneçuela) i Kurisu Kei (Japó). Auld va ser nominat per al Premi Nobel de Literatura els anys 1999 i 2000 per la seva obra. Entre els literats catalans en esperanto, cal assenyalar Manuel de Seabra, Vimala Devi i Abel Montagut.

Traduccions. Entre les traduccions publicades recentment es troben *El vell i el mar* de Hemingway, *El Senyor dels anells* de Tolkien, *Cent anys de solitud* de García Márquez, els *Rubaiyyat* de Kayyam, *El tambor de llauna* de Grass, *El llibre de les meravelles de Marco Polo*, la gran saga familiar *Somni en el pavelló vermell* de Cao Xueqin i *Cants d'amor, 60 poemes* d'Ausiàs Marc (en edició bilingüe editada per la Generalitat Valenciana). Per als nens, a Astèrix, Winnie-Pu i Tintín s'han unit Pipi Calcesllargues, la col·lecció completa de la família Mumín, de la coneguda escriptora finlandesa Tove Jansson, així com els llibres d'Oz, de L. Franz Baum; molts d'ells són accessibles a la xarxa. Entre les traduccions de l'esperanto a altres idiomes figura *Maskerado*, un llibre publicat en esperanto el 1965 per Tivadar Soros, pare del financer George Soros, que detalla la supervivència de la seva família durant l'ocupació nazi de Budapest. Aquesta obra ha estat recentment publicada en anglès a la Gran Bretanya (2000) i els Estats Units (2001), i acaba d'aparèixer també en rus, alemany i turc.

Teatre i cinema. En els últims anys s'han representat en esperanto obres de dramaturgs tan diferents com Goldoni, Ionesco, Shakespeare i Fernando Arrabal. Existeixen moltes obres de Shakespeare en traducció a l'esperanto: la representació més recent ha estat una producció del *Rei Lear*, el desembre del 2001 a Hanoi, amb un repartiment local. Encara que *El*

gran dictador, de Chaplin, va utilitzar rètols en esperanto en les seves escenes, són escasses les pel·lícules de llarga durada en esperanto. Una excepció notable és el film de culte *Incubus*, protagonitzat per l'actor William Shatner, els diàlegs del qual estan completament en esperanto.

Música. Entre els gèneres musicals en esperanto s'inclouen cançons populars i folklòriques, rock, cabaret, cançons per a solistes i per a cors, i òpera. Compositors i intèrprets populars, entre els quals s'inclouen el britànic Elvis Costello i el nord-americà Michael Jackson, han gravat en esperanto, han escrit temes inspirats en l'idioma o l'han utilitzat en els seus materials promocionals. Algunes cançons de l'àlbum de la companyia Warner Music *Esperanto*, completament en aquest idioma i que va ser llançat a l'Estat Espanyol el novembre de 1996, es van col·locar en importants llocs de les llistes d'èxits. Entre les peces de música clàssica o coral amb text en esperanto es troben *La Koro Sutro* de Lou Harrison i la primera simfonia de David Gaines, tots dos dels Estats Units. Es pot trobar música en esperanto a la xarxa, incloent-hi diversos llocs dedicats al *karaoke*.

Publicacions periòdiques. Es publiquen més de cent revistes i publicacions periòdiques en esperanto, entre elles la revista mensual de notícies *Monato*, la revista literària *Fonto* o el propi òrgan oficial de UEA *Esperanto*. El resum quinzenal de notícies *Eventoj* ofereix també una edició electrònica, així com *Monato*; una certa quantitat de revistes disposa d'arxius a la xarxa. Existeixen entre d'altres, edicions periòdiques sobre medicina i ciència, revistes religioses, per a joves, educatives, revistes literàries i publicacions d'interès específic.

Ràdio i televisió. Emissores de ràdio d'Àustria, Brasil, Xina, Cuba, Estònia, Hongria, Itàlia i Polònia emeten regularment en esperanto; també ho fa Ràdio Vaticà. Alguns programes també estan disponibles a Internet. Cadenes de televisió de diversos països emeten cursos d'esperanto, incloent-hi una adaptació recent en 16 episodis del curs de la BBC *Muzzy* en el Canal U polonès.

Internet. Les xarxes electròniques són el mitjà de comunicació de creixement més ràpid entre els parlants de la llengua internacional. Existeixen diversos centenars de llistes de correu en esperanto, emprades per a discutir matèries que van des de l'ús familiar de l'idioma fins a la teoria de la relativitat general. L'esperanto s'utilitza àmpliament en entorns de xat tal com ICQ, IRC i PalTalk. Les pàgines web en esperanto poden comptar-se per centenars de milers. Algunes d'elles es poden trobar a la Biblioteca Virtual d'Esperanto a <http://www.esperanto.net/veb/>, o escrivint "esperanto" a qualsevol cercador.

Serveis d'UEA. UEA publica llibres, revistes i un anuari que conté una llista d'organitzacions esperantistes i delegats locals a tot el món. Aquestes publicacions, juntament amb informació sobre discos, casetes, etc., apareixen en el catàleg d'UEA, també disponible a Internet. La llibreria de l'associació compta amb més de 3500 títols a la venda. S'hi inclouen estudis i informes sobre la situació actual de la llengua en una sèrie de documents publicats per UEA en esperanto i en diversos idiomes nacionals, *Documents sobre l'esperanto* (ISSN 0165-2575), que estan disponibles a l'Oficina Central a Rotterdam.

Per a informació addicional sobre l'esperanto, no dubteu a posar-vos en contacte amb UEA – a Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, Països Baixos (tel. +31-10-436-1044; fax 436-1751; correu electrònic uea@inter.nl.net), – a 777 United Nations Plaza, Nova York, NY 10017, Estats Units (tel. +1-212-687-7041; fax 949-4177), – o al lloc web <http://www.uea.org>.